

ДИНАМІКА ОНКОЛОГІЧНОЇ ЗАХВОРЮВАНОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД СТАТІ ТА МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ

Т.І.Доманчук, Ж.А.Чорненька, М.І.Грицюк

Вищий державний навчальний заклад України "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці

Ключові слова:

злоякісні новоутворення, захворюваність, динаміка, стаття, смертність, сільське та міське населення.

Клінічна та експериментальна патологія Т.18, №2 (68). С.36-41.

DOI:10.24061/1727-4338.XVIII.2.68.2019.234

E-mail: ozo@bsmu.edu.ua

Мета роботи - провести аналіз динаміки онкологічної захворюваності залежно від статі міського та сільського населення Чернівецької області.

Матеріал і методи. Основними методами дослідження захворюваності на злоякісні новоутворення є аналіз бази даних Національного канцер-реєстру України, офіційних статистичних матеріалів Міністерства охорони здоров'я України (форма № 61-ж та № 6), основних статистичних документів онкологічних диспансерів Чернівецької області (ф.090/о).

Результати. Проаналізовано та проведено порівняння динаміки захворюваності та смертності на злоякісні новоутворення серед міського та сільського населення в Україні та у Чернівецькій області протягом семи років залежності від статі.

Висновки. Дослідження сучасних особливостей структури, рівнів захворюваності онкологічної патології серед різних статевих груп населення не втрачають своєї актуальності, наукової новизни та значущості для галузі охорони здоров'я.

Ключевые слова:

злокачественные новообразования, заболеваемость, динамика, пол, смертность, сельское и городское население.

Клиническая и экспериментальная патология Т.18, №2 (68). С.36-41.

ДИНАМИКА ОНКОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ПОЛА И МЕСТА ЖИТЕЛЬСТВА

Т.И.Доманчук, Ж.А.Чорненькая, М.И.Грицюк

Цель работы - провести анализ динамики онкологической заболеваемости в зависимости от пола городского и сельского населения Черновицкой области.

Материал и методы. Основными методами исследования заболеваемости злокачественными новообразованиями является анализ базы данных Национального канцер-регистра Украины, официальных статистических материалов Министерства здравоохранения Украины (форма № 61-таки и № 6), основных статистических документов онкологических диспансеров Черновицкой области (ф. 090/о).

Результаты. Проанализированы и проведено сравнение динамики заболеваемости и смертности злокачественными новообразованиями среди городского и сельского населения в Украине и в Черновицкой области в течение семи лет в зависимости от пола.

Выводы. Исследование современных особенностей структуры, уровней заболеваемости онкологической патологии среди различных половых групп населения не теряют своей актуальности, научной новизны и значимости для отрасли здравоохранения.

Key words:

malignant neoplasms, morbidity, dynamics, gender, mortality, rural and urban population.

Clinical and experimental pathology. Vol.18, №2 (68). P.36-41.

DYNAMICS OF ONCOLOGICAL MORBIDITY DEPENDING ON GENDER AND PLACE OF RESIDENCE

T. I. Domanchuk, Zh. A.Chornenka, M. I. Gritysyuk

Objective - to analyze the dynamics of oncological morbidity depending on the gender of the urban and rural population of the Chernivtsi region.

Material and methods. The main methods of studying the incidence of malignant neoplasms are the analysis of the database of the National Cancer Register of Ukraine, official statistics of the Ministry of Public Health of Ukraine (Form No. 61-i and No. 6), the main statistical documents of the oncology clinics of the Chernivtsi oblast (f. 090/o)

Results. The comparison of the dynamics of the morbidity and mortality because of malignant neoplasms among urban and rural population in Ukraine and in the Chernivtsi region for seven years, depending on sex, has been analyzed.

Conclusions. Research of the modern features of the structure, levels of the incidence of cancer pathology among various sex groups does not lose its relevance, scientific novelty and significance for the healthcare industry.

Вступ

У більшості розвинених країн світу злоякісні новоутворення займають друге місце у структурі причин смерті, поступаючи лише хворобам системи кровообігу. Захворюваність на онкологічну патологію безперервно зростає. Щорічно у світі реєструється близько 6 млн. нових випадків захворювання на злоякісні новоутворення. Найбільш висока захворюваність на злоякісні новоутворення реєструвалась серед чоловіків Франції (558 на 100 тис. відповідного населення), серед жінок - у Бразилії (283,4 на 100 тис. жіночого населення).

В умовах сучасності всі розвинені країни світу визнали здоров'я найважливішою інвестицією та найбільшим надбанням сьогодення. Для України характерне стрімке постаріння населення, депопуляція та регресивний характер відтворення населення, високий рівень загальної захворюваності населення на тлі значного поширення чинників ризику захворювань.

У зв'язку з відомими подіями, які розпочалися в Україні у 2014 році (анексія Криму, захоплення частини території Донецької та Луганської областей) та незважаючи на тенденцію щодо стабілізації показників захворюваності на злоякісні новоутворення та смертності, онкологічна ситуація в країні залишається напруженою. Сьогодні проблема онкології вийшла за рамки суто медичної галузі та набула статусу проблеми загальнодержавного масштабу, враховуючи, що факторами розвитку злоякісних новоутворень є хімічні канцерогени, канцерогени фізичної природи, біологічні, гормональні та генетичні. Тягар соціально-економічних труднощів посилюється політичною кризою та війною на сході України, що обумовлює стресові ситуації серед населення. Понад мільйон внутрішньо переміщених осіб розкидані по всій Україні і потребують невідкладної допомоги.

Кожний випадок онкологічного захворювання можна розглядати як складне соціальне явище з багатофакторною етіологією, але не визначеною мірою для кожного конкретного фактора впливу (поведінка, умови та спосіб життя людини, компоненти повітря, ґрунту, води, продукти харчування) є його участь у канцеризації організму. У виникненні онкологічної патології суттєву роль відіграють спадковий та середовищний фактори, що засвідчує про взаємозв'язок між ризиком захворювання та локалізацією пухлини, а отже, можливості адаптації населення та його схильності до виникнення онкологічних захворювань.

Мета роботи

Провести аналіз динаміки онкологічної захворюваності залежно від статі міського та сільського населення Чернівецької області.

Матеріали та методи дослідження

За допомогою аналітико-синтетичного та статистичного методів проведено вивчення динамічних моделей онкологічної захворюваності для чоловічого та жіночого населення різних вікових груп Чернівецької області. Дослідження проведено на основі персоніфіко-

ваної інформації бази даних Національного канцер-реєстру України, також залучено офіційні статистичні матеріали Міністерства охорони здоров'я України (форма № 61-ж та № 6) та проаналізовано основні статистичні документи Чернівецької області (ф.090/о).

Результати та їх обговорення

Для України проблема боротьби з онкологічною патологією є надзвичайно актуальною внаслідок значних рівнів захворюваності, інвалідності і смертності та поширеності факторів ризику екологічного, соціально-економічного і поведінкового характеру. Захворюваність населення України на онкологічні хвороби має негативну динаміку. За період з 2011 по 2017 роки кількість первинних хворих на злоякісні новоутворення знизилась на 14,8 %, що пов'язано з ситуацією в Україні за останні 4 роки; з 2011 по 2013 роки зазначений показник мав тенденцію до зростання на 2,9 %, з 2014 по 2017 роки - майже на 0,7 %. Питома вага раку, як причини смерті в працездатному віці, становить 14% у чоловіків і 29% у жінок. Ризик занедужати на рак досягає 27,7% для чоловіків і 18,5% для жінок, тобто протягом 75 років життя злоякісні новоутворення вражають в Україні кожного 3-4 чоловіка і 5-6 жінок.

В Україні на національному рівні збором інформації про захворюваність новоутворень, у тому числі онкологічної патології, займається Центр медичної статистики МОЗ України, при Національному інституті раку здійснюється канцер-реєстр хворих з онкологічною патологією, на рівні області - статистична інформація накопичується в онкологічних диспансерах.

Захворюваність на злоякісні новоутворення серед населення України у 2017 році порівняно з 2016 роком зросла на 1,2 % (з 315,4 на 100 тисяч населення у 2016 році до 319,3 - у 2017 році). Захворюваність серед міського населення України на злоякісні новоутворення є значно вищою, ніж серед сільського населення. Так, у 2017 році серед міського населення України вперше зареєстровано 95638 випадків злоякісних новоутворень або 327,0 на 100 тисяч міського населення та 39813 випадків злоякісних новоутворень у сільського населення або 302,3 на 100 тисяч сільського населення. У 2016 році зазначений показник становив відповідно: 322,1 та 300,6 на 100 тис. відповідного населення, а в 2011 році - 368,9 та 305,3 на 100 тис. відповідного населення (рис. 1).

Злоякісні новоутворення входять до п'ятірки найважливіших причин смертності та захворюваності хвороб населення України. Протягом останніх років структура причин захворюваності та смертності населення фактично не змінилася (таблиця).

Щороку в Україні реєструють 160 тис. онкохворих, з яких майже 100 тис. помирає. В Україні 25% інвалідів - хворі на рак, з них майже кожен третій чоловік (27,7%) та майже кожна п'ята жінка (18,5%). Показник щорічної летальності від онкозахворювань становить 185 на 100 тис. населення, що засвідчує: кожен третій помирає в Україні протягом року з моменту встановлення діагнозу, що у 10 разів перевищує аналогічні показники розвинутих країн світу.

Рисунок 1. Захворюваність на злоякісні новоутворення серед міського та сільського населення Чернівецької області та України

Таблиця
Структура причин смертності та захворюваності населення України за найбільш значущими класами хвороб

Місце за рангом	Структура причин смерті	Структура захворюваності
I	Хвороби системи кровообігу	Хвороби органів дихання
II	Злоякісні новоутворення	Хвороби системи кровообігу
III	Нещасні випадки, травми, отруєння	Нещасні випадки, травми, отруєння
IV	Хвороби органів травлення	Хвороби органів травлення
V	Хвороби органів дихання	Злоякісні новоутворення

В Україні захворюваність на злоякісні новоутворення серед чоловічого населення за 2017 рік становила 328,5 на 100 тис. Чоловічого населення, що на 1,9 % більше від 2016 року (322,3), а порівняно з 2011 роком цей показник нижчий на 8,8 % (360,3).

Серед жіночого населення України захворюваність на злоякісні новоутворення становила 311,4 на 100 тисяч відповідного населення; зростання на 0,6 % порівняно з 2016 роком (309,4), з 2011 роком (338,9) - зниження на 8,1 %, що пов'язано з подіями, які відбуваються в Україні з 2014 року (рис. 2).

У структурі онкологічної захворюваності чоловічого населення України значне місце посідає рак трахеї, бронхів, легенів, шлунка, сечостатевого органів, передміхурової залози та шкіри, що становить 55,6% усіх пухлин.

Структуру онкозахворюваності жіночого населення формує рак грудної залози, тіла матки, шийки матки, шлунка, ободової кишки, шкіри, що загалом становить 59,6% усіх пухлин.

Порівнюючи захворюваність на злоякісні новоутворення серед населення України та Чернівецької області, можна зробити висновок, що у Чернівецькій області переважає рак шлунка, протягом останніх років збіль-

шилась онкологічна захворюваність передміхурової залози у чоловіків та яєчників у жінок (рис.3, 4).

В Україні кожного року діагностують понад 150 тис. нових випадків злоякісних новоутворень. У структурі захворюваності чоловічого населення в Україні за 2017 рік провідні 5 місць займають: злоякісні новоутворення трахеї, бронхів, легенів (16,5 %), колоректальний рак (13,1 %), інші ЗН шкіри (10,7 %), ЗН передміхурової залози (11,3 %), ЗН шлунка (7,3 %). Якщо ще 10 років тому рак передміхурової залози діагностували у 8,4 випадку цієї патології на 10 тис. населення, то нині цей показник становить 24,3 випадку на 10 тис. дорослого населення.

У структурі захворюваності жіночого населення перші 5 місць займають: рак молочної залози (19,9 %), інші ЗН шкіри (13,0 %), колоректальний рак (11,6 %), ЗН тіла матки (9,6 %) та шийки матки (5,9 %). Середня питома вага хворих на рак репродуктивних органів серед інших захворювань становить 18%, а серед онкологічних - 38%. В Україні смертність від онкогінекологічних захворювань посідає третє місце у структурі загальної смертності і друге місце у структурі смертності від онкологічних хвороб у жінок.

За останнє десятиліття в Україні відзначається стрімке зростання онкологічної захворюваності - з 314,4

Рисунок 2. Захворюваність на злоякісні новоутворення серед чоловічого та жіночого населення Чернівецької області та України

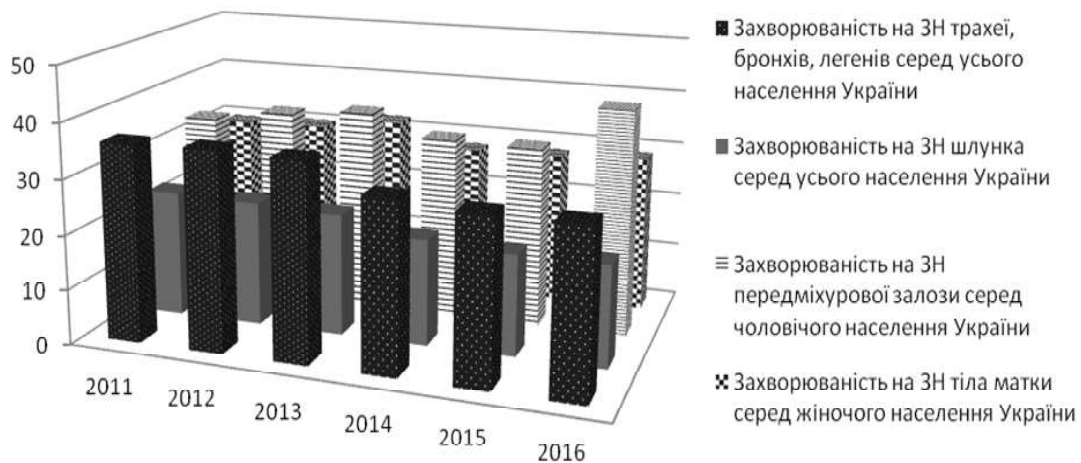

Рисунок 3. Онкологічна захворюваність типової локалізації населення України

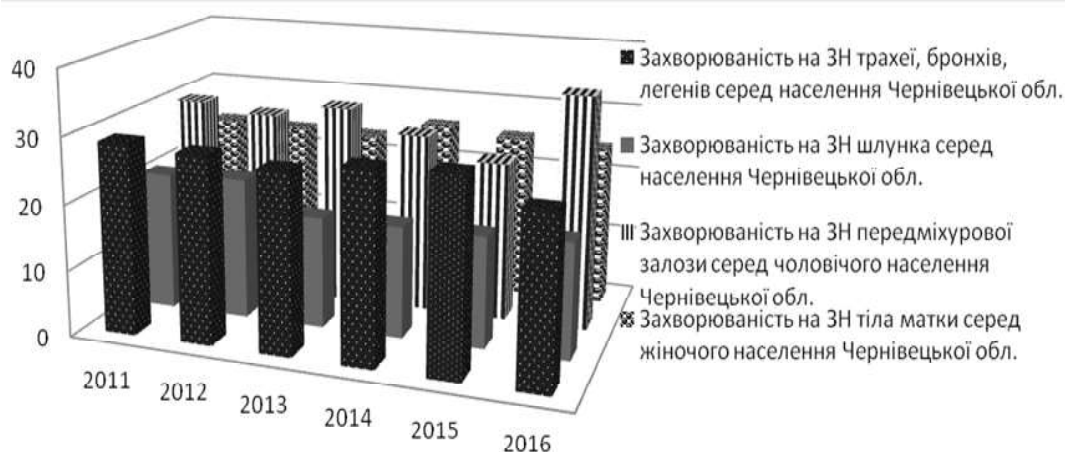

Рисунок 4. Онкологічна захворюваність типової локалізації Чернівецької області

випадку на 100 тис. населення до 331,7 (у середньому на 0,6% щорічно). У прогнозі на найближче майбутнє, за розрахунками науковців, кількість вперше захворілих на рак в Україні зростає до 200 тис. осіб на рік. За останніми підрахунками в Україні мешкає майже 860 тис. Клінічна та експериментальна патологія. 2019. Т.18, №2 (68)

людей, які мають в анамнезі перенесене онкологічне захворювання або продовжують хворіти й сьогодні, при чому завдяки виконанню національної програми "Онкологія" протягом останніх п'яти років спостерігається зниження показників смертності та підвищення

рівня охоплення хворих спеціалізованим лікуванням, морфологічна верифікація діагнозів на фоні зростання захворюваності населення на злоякісні новоутворення.

Висновки

Аналіз стану організації протиракової боротьби в Україні засвідчує про те, що ця проблема залишається актуальною для охорони здоров'я України і вирішення її залежить як від поліпшення стану оснащення лікувально-профілактичних закладів сучасними апаратурою та обладнанням, так і від підвищення рівня професійної підготовки з питань онкології медичних працівників закладів охорони здоров'я всіх рівнів.

Управління системою онкологічної допомоги має максимально використовувати вітчизняний досвід, набутий охороною здоров'я України, найкращий міжнародний досвід забезпечення якості медичної допомоги та враховувати загальні рекомендації ВООЗ. У центрі будь-яких реформ в галузі охорони здоров'я повинні бути інтереси хворого з додержанням принципів необхідності й достатності заходів лікування, рівних можливостей отримання онкологічної допомоги, гуманності, добровільності, доступності та відповідності сучасному рівню наукових знань.

Список літератури

1. Борба с основными болезнями в Европе - актуальные проблемы и пути их решения. Факторы и цифры. ЕРБ ВОЗ/03/06. Копенгаген: ЕРБ ВОЗ; 2006. 7 с.
2. Дедик ОЗ, Кольцова НІ, Романчук ВР, Семенів ПМ, Антонюк РІ. Злоякісні новоутворення і менопауза: медико-соціальні аспекти проблеми. Україна. Здоров'я нації. 2007;3-4:31-6.
3. Здоровье населения в Европе. Отчет о мониторинге деятельности по достижению здоровья для всех в 1993-1994 гг. Региональная публикация ВОЗ. Европейская серия № 56 [Интернет]. Копенгаген: ЕРБ ВОЗ; 1995[цитировано 2019 Май 30]. 66 с. Доступно: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/276912/9289043202-rus.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
4. Пушкар ЛО, Климыук ГІ. Епідеміологічні аспекти онкологічних захворювань у дітей України. Онкологія. 2005;7(4):303-8.
5. Кульчицька ТК, Кульчицька НО. Висвітлення регіональних аспектів стану здоров'я населення України в науковій літературі. Україна. Здоров'я нації. 2007;3-4:178-84.
6. Кундієв ЮІ, Нагорна АМ, Варивончик ДВ. Професійний рак. Епідеміологія та профілактика. Київ: Наукова думка; 2008. 336 с.
7. Москаленко ВФ. Сучасні ризики для здоров'я в ХХІ ст. Охорона здоров'я України. 2008;4:5-7.
8. Москалець ГМ, Медведовська НВ, Кульчицька ТК, Шевченко МВ, Сльиць ТВ, Чепелевська ЛА, та ін. Захворюваність населення на найбільш поширені хвороби. В: Пономаренко ВМ, Слабкий ГО. Досвід виконання Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002-2011 роки. Київ; 2006, с. 124-63.
9. Чепелевська ЛА, Любінець ОВ. Тенденції смертності населення України за окремими класами хвороб та нозологіями: регіональний аспект. Україна. Здоров'я нації. 2008;1:40-3.

Відомості про авторів:

Доманчук Т.І. - начальник науково-лікувального відділу з сектором інноваційного розвитку, асистент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я ВДНЗ України "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці
 Чорненко Ж.А. - к.мед.н., доцент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я ВДНЗ України
 "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці
 Грицюк М.І. - д.мед.н., завідувач кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я ВДНЗ України
 "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці

10. Abegunde DO, Mathers CD, Adam T, Ortegon M, Strong K. The burden and costs of chronic diseases in low-income and middle-income countries. *Lancet*. 2007;370(9603):1929-38. doi: 10.1016/S0140-6736(07)61696-1

11. GBD Study operations manual. Final draft [Internet]. Harvard University; 2009[cited 2019 May 29]. 142 p. Available from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.177.9813&rep=rep1&type=pdf>

References

1. Bor'ba s osnovnymi boleznyami v Evrope - aktual'nye problemy i puti ikh resheniya. Faktory i tsifry. ERB VOZ/03/06 [The fight against major diseases in Europe - current problems and solutions. Factors and figures. WHO Europe/03/06]. Kopenhagen: ERB VOZ; 2006. 7 p. (in Russian).
2. Detsyk OZ, Kol'tsova NI, Romanchuk VR, Semenov PM, Antoniuk RI. Zloiakisni novoutvorennia i menopauza: medykosotsial'ni aspekty problemy [Malignant neoplasms and menopause: medical and social aspects of the problem]. Ukraine. Nation's Health. 2007;3-4:31-6. (in Ukrainian).
3. Zdorov'e naseleniya v Evrope. Otchet o monitoringe deyatelnosti po dostizheniyu zdorov'ya dlya vsekh v 1993-1994 gg. [Population health in Europe. Health for All Monitoring Report 1993-1994]. Regional'naya publikatsiya VOZ. Evropeyskaya seriya № 56 [Internet]. Kopenhagen: ERB VOZ; 1995[tsitirovano 2019 May 30]. 66 p. Dostupno: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/276912/9289043202-rus.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (in Russian).
4. Pushkar LO, Klimnyuk GI. Epidemiolohichni aspekty onkolohichnykh zakhvoriuvan' u ditei Ukrainy [Epidemiologic aspects of oncologic disorders in Ukrainian children]. *Oncology*. 2005;7(4):303-8. (in Ukrainian).
5. Kul'chyts'ka TK, Kul'chyts'ka NO. Vysvitlennia rehional'nykh aspektiv stanu zdorov'ia naselennia Ukrainy v naukovii literaturi [Sustainable regional aspects of health will be the population of Ukraine in scientific literature]. *Ukraine. Nation's Health*. 2007;3-4:178-84. (in Ukrainian).
6. Kundiiiev YuI, Nahorna AM, Varyvonchik DV. Profesiyniy rak. Epidemiolohiia ta profilaktyka [Professional Cancer. Epidemiology and prevention]. Kiev: Naukova dumka; 2008. 336 p. (in Ukrainian).
7. Moskalenko VF. Suchasni ryzyky dlia zdorov'ia v XXI st. [Modern health risks in the nineteenth century]. *Okhrona zdorov'ia Ukrainy*. 2008;4:5-7. (in Ukrainian).
8. Moskalets' HM, Medvedovs'ka NV, Kul'chyts'ka TK, Shevchenko MV, Yel'chyts' TV, Chepelevs'ka LA, ta in. Zakhvoriuvanist' naselennia na naibil'sh poshyreni khvoroby [The incidence of the population in the most common diseases]. V: Ponomarenko VM, Slabkyi HO. Dosvid vykonannia Mizhhaluzevoi kompleksnoi prohramy "Zdorov'ia natsii" na 2002-2011 roky. Kiev; 2006, p. 124-63. (in Ukrainian).
9. Chepelevs'ka LA, Liubinets' OV. Tendentsii smertnosti naselennia Ukrainy za okremymy klasamy khvorob ta nozolohiiamy: rehional'nyi aspekt [Trends in the mortality rate of the population of Ukraine for certain classes of diseases and nosologies: the regional aspect]. *Ukraine. Nation's Health*. 2008; 1:40-3. (in Ukrainian).
10. Abegunde DO, Mathers CD, Adam T, Ortegon M, Strong K. The burden and costs of chronic diseases in low-income and middle-income countries. *Lancet*. 2007;370(9603):1929-38. doi: 10.1016/S0140-6736(07)61696-1
11. GBD Study operations manual. Final draft [Internet]. Harvard University; 2009[cited 2019 May 29]. 142 p. Available from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.177.9813&rep=rep1&type=pdf>

Сведения об авторах:

Доманчук Т.И. - начальник научно-лечебного отдела с сектором инновационного развития, ассистент кафедры социальной медицины и здравоохранения ВГУЗ Украины "Буковинский государственный медицинский университет", г. Черновцы
Чорненька Ж.А. - к.мед.н., доцент кафедры социальной медицины и здравоохранения ВГУЗ Украины "Буковинский государственный медицинский университет", г. Черновцы
Грицюк М.И. - д.мед.н., заведующий кафедрой социальной медицины и здравоохранения ВГУЗ Украины "Буковинский государственный медицинский университет", г. Черновцы

Information about author:

Domanchuk T. I. - head of the scientific and therapeutic department with sector of innovation development, teaching of the Department of Social Medicine and Public Health of the Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University, Chernivtsi
Chornenka Zh.A. - PhD, Associate Professor of the Department of Social Medicine and Public Health of the Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University, Chernivtsi
Gritsyuk M. I. - doctor of Medicine, Head of the Department of Social Medicine and Public Health of the Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University, Chernivtsi

Стаття надійшла до редакції 5.05.2019

Рецензент – проф. І.А. Плеш

© Т.І.Доманчук, Ж.А.Чорненька, М.І.Грицюк, 2019
